

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Аркад'єва К.О.

студент,

Науковий керівник: Осипенко І.П.

старший викладач,

Юридичний факультет

Навчально-наукового інституту права та соціальних технологій

Чернігівського національного технологічного університету

ПОНЯТТЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

На сучасному етапі розвитку України все більше занепокоєння суспільства викликає таке негативне явище як корупція, яке за останні два десятиліття стало надзвичайно поширеним в усіх сферах діяльності – економічній, фінансовій, підприємницькій у сфері освіти та інших.

Аналіз використання терміна «корупція» у вітчизняній літературі свідчить, що вченими висловлюється надзвичайно широке розмаїття думок щодо розуміння суті цього явища [1, с. 2]. Є. Невмержицький розкриваючи сутність поняття «корупція» запропонував наступне визначення, корупція – це діяльність державних службовців, пов'язана зі зловживанням службовим становищем з метою отримання незаконних прибутків та пільг матеріального характеру [2, с. 71]. Деякі з сучасних наукових визначень поняття корупції показують, що деякі фахівці трактують корупцію в найбільш вузькому змісті слова як синонім «хабара», «підкупу», продажності посадових осіб [3, с. 34].

Велика кількість поглядів на визначення «корупції», неоднозначність думок щодо її складових елементів та сфер існування в суспільстві негативно впливає на вивчення явища корупції. З цього приводу Заброда Д. зауважив, що безліч тлумачень досліджуваного поняття, а також значна кількість її форм не дають

змоги чітко розмежовувати подібні за ознаками з цим явищем суспільно небезпечні прояви, а також призводять до «розмитості» розуміння корупції як об'єкта наукового дослідження [4, с. 271-279].

Законодавчо визначення корупції закріплено в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011, це – використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди, або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей. При цьому корупційним діянням визначено одне з наступних: використання службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей; прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди; обіцяння, пропонування чи надання неправомірної вигоди; одержання неправомірної вигоди, в тому числі й хабара [5].

Деякі вчені розрізняють верхівкову, низову і вертикальну корупції. Перша охоплює політиків, вище і середнє чиновництво і пов'язана з ухваленням рішень, що мають високу вартісну ціну. Це лобіювання законів, участь у розподілі держзамовлень, зміні форм власності. Друга поширена на середньому і нижчому рівнях і пов'язана з постійною, рутинною взаємодією службовців і громадян (штрафи, реєстрації, видача довідок тощо). Часто обидві зацікавлені в корупційній операції сторони належать до однієї державної організації. Це вже вертикальна корупція, яка виступає як міст між верхівковою і низовою корупцією. Це особливо небезпечно, оскільки свідчить про перехід корупції від стадії розрізнених актів у стадію організованих форм [6, с. 32].

Особливість корупційних дій, що вчиняються особами, які займають особливе службове/посадове становище обумовлює виділення наступних елементів в структурі їх криміналістичної характеристики: 1) відомості про особу злочинця – корупціонера; 2) дані про обстановку вчинення кримінального правопорушення; 3) інформація про спосіб підготовки, вчинення та приховування злочину; 4) відомості про механізм слідоутворення на кожному з цих етапів; 5) відомості про особу вигодоодержувача; 6) дані про предмет злочинного посягання. Зміст зазначених елементів криміналістичної характеристики, а також особлива структура

кореляційних зв'язків між ними відображає об'єктивно специфіку кримінальних правопорушень даної категорії [7, с. 305].

Особа співробітника, який вчинив злочин корумпованого спрямування, має в криміналістичній характеристиці злочинів даної категорії першочергове значення, оскільки, такі характерологічні його якості як вік, посадове становище, професійні знання та навички, психологічні особливості, обумовлюють сферу вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування, а також форми і способи протидії розслідуванню [7, с. 306].

Корупційна поведінка, як правило, проявляється у двох формах. Перша з них полягає у відхиленні особи, уповноваженої на виконання функцій держави, у своїй службовій діяльності від норм, встановлених правовими актами. Йдеться про зміну мотивації діяльності, ціннісних орієнтацій, трансформацію законослухняної особи в корупціонера. Бувають і ситуативні корупціонери, які вчинюють злочини під впливом складних життєвих обставин. Друга форма корумпованої поведінки характеризується тим, що зайнявши відповідну посаду особа вже зорієнтована на протиправне використання владних повноважень для наживи. Тобто вона цілеспрямовано йде до влади, щоб вчиняти корупційні злочини [8, с. 30].

Деякі автори розглядають як суб'єкт корупційних дій лише особу, яка наділена державною владою. Не враховуючи роль іншої сторони – вигодоодержувача, яка часто добровільно для конкретної (заздалегідь прорахованої) вигоди пропонує хабар, розуміючи, що подібні дії і їх результат позазаконні, мають негативні наслідки [1, с. 2].

Предметом корупційного злочину є неправомірна вигода. У складах корупційних злочинів предмет визначено наступним чином: неправомірна вигода; хабар у будь-якому виді; майно, право на майно, дії майнового характеру.

Неправомірною вигодою є: грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають чи одержують безоплатно або за ціною, нижчою ніж мінімальна ринкова [5]. Хабаром згідно з усталеною слідчо-судовою практикою визнається незаконна винагорода майнового характеру. Ним можуть бути майно (гроші, цінності й інші речі), право на нього (документи, які надають право на отримання майна, користування ним), будь-які дії майнового характеру [9, с. 58].

Вченими нерідко підкреслюється зв'язок предмета хабара з місцем і способом вчинення злочину [10, с. 361-362].

У більшості випадків хабар у готівковій формі передається особисто хабародавцем або посередником, а у безготівковій – перераховуються на банківські рахунки третіх осіб, підприємств (у тому числі через мережу фіктивних фірм) «благодійних» та інших спеціально створених службовою особою фондів тощо. Хабарі у вигляді матеріальних цінностей передаються за місцем їх розташування, шляхом транспортування до обумовленого місця, оформлення та передавання правовстановлюючих документів. Типовими місцями вчинення зазначених злочинів є службові кабінети, автомобілі, спеціально визначені місця в установах харчування, відпочинку, парках, скверах тощо [11, с. 661].

Особливості способу підготовки, вчинення і приховування кримінальних правопорушень даного спрямування полягає в тім, що він також детермінується сферою службової діяльності, посадовим становищем корумпованого працівника, локальною ситуацією, що склалася в конкретному регіоні та органі, предметом хабара, а також якостями, притаманними особі корупціонера, а саме: наявністю юридичних знань, професійний досвід і службове становище. Зазначене впливає на протидію, планування, підготовку, маскування і приховування слідів своєї злочинної діяльності [7, с. 307].

Механізм слідоутворення при вчиненні досліджуваної категорії злочинів визначається обраним способом підготовки, вчинення і приховування співробітником злочину корумпованої спрямованості, а також обстановкою, в якій проходило кримінальне правопорушення [7, с. 307].

Явище корупції є досить поширеним у наш час тому визначення поняття та криміналістична характеристика цього явища є досить актуальними. При криміналістичній характеристиці слід особливо звернути увагу на особу злочинця та особу вигодоодержувача, предмет злочинного посягання, обстановку вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення та приховування, а також на механізм слідоутворення.

Список використаних джерел:

1. Побережний В. В. Сутність та причини корупції в системі органів державної влади // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2.
2. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.

3. Карпов Н. С. Злочинна діяльність : монографія. – К. : вид-во С. Семенка, 2004. – 310 с.
4. Заброта Д. Г. Сучасні підходи до розуміння сутності корупції // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. – 2005. – № 3 (22). – С. 271-279.
5. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI, (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 40, ст. 404).
6. Створення організаційно-правових засад кадрової ротації як одного із дієвих елементів підготовки кадрів та попередження можливих корупційних проявів у державних органах : наук. розробка / С. М. Серьогін, О. В. Антонова, І. В. Шпекторенко та ін. ; за заг. ред. проф. С. М. Серьогіна. – К. : НАДУ, 2009. – 60 с.
7. Комісарчук Р. В. Криміналістична характеристика пропозиції або надання неправомірної вигоди. Відкриття кримінального провадження. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського Серія «Юридичні науки». – Том 26 (65). – 2013. – № 2-2. – С. 305-311.
8. Курс кримінології: Особлива частина: Підручник: У 2 томах; М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
9. Карпенко М. І., Пашковський В. В. Сучасні ознаки корупційної злочинності та їх зміст // Юридична наука. – 2013. – № 5. – С. 54-61.
10. Дорошенко П. Т. Час, обстановка, типова слідова картина хабарництва та їх значення для повноти оперативно-розшукової характеристики цього злочину// Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ Серія юридична – 2008. – № 1. – С. 359-365.
11. Степанюк Р. Л. Основи комплексної методики розслідування службових злочинів корупційної спрямованості, вчинених у бюджетній сфері України // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 659-664.

Баймурза Б.С.

научный работник,

Мангистауский гуманитарно-технический университет

ЗНАЧЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И СИСТЕМА ПРОИЗВОДСТВА ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ РАЗЛИЧНЫМИ ОРГАНАМИ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Эффективность проводимых в Казахстане политических и социально-экономических преобразований во многом зависит от адекватной правовой основы, позволяющей соответствующим образом управлять определенными административно-